

מזיכרונותיה של צילה ליברמן על התקופה שלאחר השחרור

בעיר לא נראתה נפש חיה, רק השיירה שלנו מפלסת לה דרך בין ההריסות. ליד הקרע שבברזנט אנו עומדות בתור: כל אחת רוצה להציץ, לראות במו עיניה את נקמת אלוקים בשונאינו.

ישבתי המומה ליד אמי. הכול מתרחש כל כך מהר, ואני מנסה להתרכז במחשבותי: האם זה ייתכן שנותרתי בחיים? האם ייתכן שאני, ילדה בודדה בין הניצולות, נוסעת עם כולן ל... בעצם לא חשוב לאן. משאלותי התקיימו. כל כך רציתי לשרוד, לראות במו עיני במפלתם של הרוצחים. זכיתי לראות זאת. אלוקים מילא את מבוקשי. עתה כלל לא היה חשוב בעיני לאן אנו נוסעות, גם לא היתה בי אותה חרדה מהמחשבה שאני ילדה. אבל לפתע שוב תקף אותי פחד: האם בכלל יש עוד ילדים בעולם? ואם כן, איך אוכל להשתלב ביניהם? איך אוכל לראותם עליזים, משחקים, לומדים? לא חשוב. הרי אינני ילדה ודי! המשאיות עצרו פתאום.

חושך. לילה. שוב אנו מציצות מבעד לברזנט. ראינו אנשים בבגדים אזרחיים. היכן אנחנו? קשה לראות בחשיכה, וקשה אף יותר להבין מה מתרחש סביבנו. לכל משאית ניגשים שני גברים בבגדים אזרחיים. הברזנט שכיסה את הפתח הורם.

הם פונים אלינו בנועם: "נא לרדת!"

הושיטו יד לכל אחת, ובעדינות עזרו לנו לרדת.

המילים העדינות, היד המושטת לעזרה, סיחררו אותנו.

אנו, המורגלות לצריחות ולקללות: "לעזאזל!" "מהר!" לא קלטנו מה מתרחש. מבוהלות הסתדרנו בחמישיות, שורה ארוכה של נשים שלדים, מחכות...

ואז הופסק השקט הכבד על-ידי הגבר הגבוה שניגש אלינו. הוא אמר בקול רועד (האם הוא בוכה?): "נשים יקרות! אינכן במחנה, ואינכן צריכות עוד לעמוד בשורה מסודרת, בחמישיות. אתן חופשיות!"

המילים לא חדרו לתודעתנו. המשכנו לעמוד. מאובנות. מנסות להבין.

אתן חופשיות! צלצלו שתי המילים באוזני. אתן חופשיות!

עלי להרגיש את החופש. אנסה לרוץ מטרים אחדים עד למכונית הקרובה. לבדי. ככה, להנאתי. "אמא אני מנסה", לחשתי, אך אמא לא הבינה את כוונתי, ובטרם הספיקה לענות לי, יצאתי מהשורה, הצצתי ימינה ושמאלה, ופתחתי בריצה מהירה עד לאחת המכוניות, וחזרה. חזרתי לשורה, מתנשמת, ומתנשפת וללא כוחות. והנה האיש הגבוה ניגש הישר אלי, ואחריו עוד גברים ונשים בחלוקים לבנים. עיני חשכו! הנה הם באים לקחת אותי; הם טמנו לנו מלכודת; דמעות עלו בעיני.

הגבר הגבוה עמד לידי, ליטף את ראשי ושאל: "ילדה, ילדתי המסכנה, איך נשארתי בחיים?" שמעתי אותם כמו במקלה: "ילדה, כן ילדה, היית במחנות? איך שרדת? בת כמה את? עכשיו את כבר בחופש".

כל אחד מהם ניסה לשאול, ללטף, לגעת. רעדתי מפחד ופרצתי בבכי: "לא! אני לא ילדה, אני בת 16, יודעת לעבוד". זה היה הפזמון הידוע, שעליו חזרתי פעמים רבות כל כך ודימיתי תמיד שהוא מציל אותי ממוות. הם התלחשו ביניהם, ולאט התרחקו, בוכים בכי חרישי.

ואז אמא חיבקה אותי, בוכייה אף היא: "צלינקה! נדמה לי שאנחנו באמת בחופש. את כבר לא צריכה לעבוד. זכרי, את רק בת 13. כן, 13 וחודשיים. לא תצטרכי יותר לשקר, לא תצטרכי לפחד ולהסתתר. את בחופש! אנחנו חופשיות!"

"אני בחופש", ניסיתי לחזור ולשנן לעצמי, כאילו משא כבד הורד ממני בבת אחת. הרגשתי עייפות, רציתי רק לעצום את עיני ולישון, לישון.

הם ביקשו מאתנו להתקדם אל ספסלים שעליהם עמדו קערות. בקערות היו מים פושרים ולידן סבון ריחני. היה עלינו להתרחץ לפי תור; אבל כשהגיע תורנו, הסבון נעלם. הם הביאו עוד סבון ריחני, וביקשו, התחננו, לא לשתות מהמים הפושרים מפני שאין אלה מי שתייה. אך המים היו כל כך טעימים והסבון כזה ריחני, וכל כך פשוט "לארגן" אותו כשאינן שמירה לידך, רק חבל שאי אפשר "לארגן" את המים הפושרים לכיסים...

ריח של לחם טרי מגיע לאפנו. הריח הנעים והמגרה נישא באוויר, ריח משכר, ריח לחם. הושיבו אותנו על ספסלים סביב שולחנות ארוכים, שעליהם הונחו מגשים גדולים גדושים בכריכים. הריח היה כל כך מסחרר, עד כי בתוך זמן קצר, שניות אחדות, התרוקנו הקערות. כל אחת מאתנו חטפה שמא לא יישאר. הם הביאו עוד. שוב הכול נעלם. הם לא העירו לנו כלום.

מי הם האנשים הטובים האלה?

שוב, בחיור ובסבלנות, מילאו את הקערות מחדש.

"כמה טעים הלחם השחור עם הגבינה! כמה טעים!" אמרתי לאמי, היא הסתכלה עלי ואמרה: "זה לא לחם וגבינה, צלינקה, זו פרוסת לחם שחור מרוחה בחמאה, ועליה פרוסת לחם לבן".

התביישתי. "לא חשוב, אמא. זה כל כך טעים, והעיקר שגם בכיס יש לי שני כריכים למחר".

האנשים הטובים ראו הכול, חייכו אלינו בסלחנות חיוך מחמם לב, חיוך מרגיע, משכיח כאב. ביקשנו לדעת מי הם האנשים הסבלניים והרחמניים האלה, והם סיפרו לנו שאנחנו עכשיו בדנמרק, וכי בעוד ימים ספורים נפליג לשוודיה – שם נהיה משוחררות לגמרי.

"שוודיה! שם אין גרמנים? לא היו שם בכלל גרמנים?" ועוד שאלה שכה שפחדנו לשאול, פחדנו מהתשובה. ולכן שאלנו בלחש: "יש שם יהודים? האם יש עוד יהודים בעולם? כן? איפה?"

"הגיע הזמן למנוחה!" אמרו לנו. "עם שאלות נמשיך מחר, מחרתיים, כעת עליכן לנוח מעמל הדרך. הגיע הזמן לישון".

נכנסנו לבלוקים גדולים שנראו כמחסני מספוא. הם היו ריקים. כל אחת קיבלה שק שינה מנייר, עם רוכסן. נכנסנו לתוכם אך לא יכולנו להירדם. הכול כל כך טוב ויפה סביבנו, שחבל היה לישון.

השקים החלו לרשרש. מארחינו ניגשו וביקשו שוב שנישן, שננוח.

"מה? את עוד אוכלת לחם? את עוד רעבה? לא? אז למה את לא ישנה?"

"ואת, למה את בוכה? כואב לך משהו? אה! את בוכה מאושר".

פה ושם נשמע רשרוש. בפינה אחת היה שק השינה מרשרש במיוחד. אישה בלבן ניגשה לשק, פתחה את הרוכסן בזהירות, ולעיניה התגלה מחזה מפתיע: בתוך השק היו קמח ומים ואישה יושבת ולשה בצק. האישה בלבן נרתעה לאחור, אך מיד קירבה את פניה סמוך ליושבת, ובמילים מרגיעות לחשה: "למה לך ללוש? מחר תקבלי הכול טרי וטעים, מנין לך הקמח? תני לי את הבצק ומחר אתן לך לחם טרי".

בעלת השק החלה לבכות. היא איננה מסכימה לעסקה. היא סיכנה את נפשה כש"ארגנה" את הקמח. הבצק שייך לה. היא מבטיחה להפסיק ללוש, היא תישן כמו כולן. אך הבצק יישאר לידה.

השחר עלה. שחר ראשון בחופש.

השמש שולחת את קרניה. ציוץ ציפורים. נביחת כלב נשמעת מרחוק. הכול מתעורר ליום חדש, יום של חירות.

שכבתי בתוך שק שינה מנייר, פוקחת ועוצמת עיניים, פוקחת ועוצמת. אינני רוצה לקום, פוחדת להתעורר. ומה אם אני חולמת?

שימשך החלום, שיימשך!

לאט לאט פקחתי את עיני. זה לא חלום. רק אמש הובאנו לכאן, לדנמרק, למדינה חופשית.

התמלאתי כעס. כעסתי על השמש, על הציפורים, על העולם כולו.

שמש! היכן היית שש שנים!?

ציפורים, למה לא צייצתן!?

ואתה, כוכב השחר, למה ידעת להעיר אותנו רק למסדר!?

שם קרני השמש רק מפחידות.

שם הציפורים רק מקוננות.

"לקום בבקשה..." נשמע קול נעים ועדין.

איש לא קם. רשרוש השקים משתתק. ושוב נשמע הקול: "לקום בבקשה..."

קול כה נעים ומרגיע, כה שונה מהקול הצרחני והמפחיד של הבלוקובה. הבוקר היה הקול למבשר הדרור.

אף אחת לא קמה. רצינו לשמוע עוד ועוד את הקול המרגיע.

הקול שתעה בעולם שש שנים, והבוקר הגיע אלינו.

"לקום בבקשה". רק שתי מילים. המילים השפיעו עלינו כמסקה משכר שהחל לחמם את

המוח. כשיכורות ולא מיין ניסינו לתפוס את משמעות המילים: לקום, בבקשה...!

הם פונים אלינו כאל אנשים. האם נחזור להיות אנשים? פשוט אנשים? לשמוע שפונים אלינו

בנימוס? להרגיש? להביע רגשות? האם בכלל נהיה מסוגלות לחיות? האם הגיע החופש?

האם כך תיארנו לנו את רגעי החופש הנכסף? היכן השמחה? היכן קריאות הגיל? הנשיקות?

היכן המשפחות?

נטולות כל רגש קמנו. ללא שמחה וללא עצב. ללא צחוק וללא בכי. רק רגש אחד ידע את

מקומו בקרבנו, הוא הרגש שליווה אותנו שש שנים וגם עכשיו לא עזב אותנו: הפחד, הפעם

בדמות חרדה מפני העתיד.

אנו נוסעות ברכבת.

"אמא! האם זו באמת רכבת? אמא, תראי, ספסלים! תראי איזה חלון גדול! רואים את העולם

נע ומתקדם לכיוון השני".

"כן, צ'לינגה, זו רכבת נוסעים, רכבת מיוחדת להסעת בני אדם. את מכירה רק רכבות

שהסיעו אותנו ממחנה למחנה, קרונות בלי חלונות, בלי ספסלים; הרכבות ההן היו רכבות

משא".

"אמא, תראי! אפילו שירותים יש ברכבת המקסימה הזו".

הצמדתי את המצח לחלון, כשעיני תרות אחרי הנוף החולף, שדות ירוקים, עצים גבוהים

ולהם צורות שונות – הכול בצבע ירוק.

נשימתי נעתקה. לא יכולתי להסיר את עיני מהמראות היפים. שורות שורות של עצי פרי

צבעוניים (לא כל פרי ידעתי לזהות, פשוט לא ראיתי כמותם).

משני צדי פסי הרכבת חלפו מכוניות, ונראו גם הרבה רוכבי אופניים. מאות בני אדם, נשים,

גברים וילדים, עומדים ומנופפים לנו בידיים. היו בהם שגם זרקו פרחים לעבר הרכבת,

ואחרים שלחו נשיקות באוויר.

"אמא! תראי כמה הם שמחים לראות אותנו, השרידים! כמה אהבה הם מראים לנו! אנשים

כל כך טובים. יש עוד אנשים טובים בעולם".

עצמתי את עיני ולחשתי בשקט: "חלום, הכול חלום". פקחתי לאט ובזהירות עין אחת ועוד עין

– לא כדאי להתעורר. עיני הפקוחות נפגשו בעיניה הדומעות של אמי.

הרכבת עצרה. נאמר לנו שהגענו לנמל. גם כאן עמדו הרבה אנשים, מריעים לכבודנו. הרכבת המשיכה באטיות לבטן האנייה. צפירה, והאנייה עזבה את הנמל בדנמרק כשפניה לעבר שוודיה.

הכול נראה בעיני מסתורי ומפחיד. יותר מדי דברים לא מציאותיים קורים ביום אחד. אמא הרגישה בפחד שאחז בי, חיבקה אותי ואמרה: "צלינקה! אין לך ממה לפחד, הצפירה שממנה נבהלת היא לא למסדר. האנשים במדים הם מלחים. אנחנו בחופש!" הגענו למלמו – עיר נמל בדרום שוודיה. גם כאן קיבלו את פנינו מאות אנשים, מחייכים אלינו ושולחים נשיקות באוויר. תזמורת ניגנה, וחילקו לכל אחת מאתנו כוס שתייה בריח שוקולד. שוב עבר רעד בכל גופי: תזמורת? למה הם מנגנים עכשיו? שם היו מנגנים כשהצעידו אנשים לקרמטוריום.

אני מריחה את המשקה שבידי, ומתחילה ללגום לאט לאט ובהנאה.

"אמא! איזה שוקולד טעים!"

"לא, צלינקה", עונה אמי, "זה לא שוקולד. זה קקאו חם."

"קקאו חם?" אני חוזרת על דבריה. "לא משנה איך קוראים לזה, זה כל כך מתוק וטעים!"

מהנמל הסיעו אותנו לאולם רחב ידיים. מסביב היו שוב ספסלים ועליהם קערות עם מים חמים, ולידן סבון ריחני. אמרו לנו להתפשט ולזרוק את הבגדים שעלינו, ואז להתרחץ ולחפוף את הראש. עמדנו רגע, נוגעות בזהירות במים החמים ומריחות עוד ועוד את הסבון שבידינו. שפכנו את המים על הראש, והם זרמו להנאתנו לאורך הגוף, עד הרגליים.

הנשים שטיפלו בנו הביאו קערות מים פעם אחר פעם. בסבלנות, בהבנה. הגיע הזמן להפסיק. עזרו לנו להתנגב, התיזו עלינו חומר הדברה בשם די. די. טי וחילקו לכולנו בגדים חדשים – לבנים, שמלות, גרביים ונעליים.

כשהגיע תורי, לא נמצאו נעליים בגודל המתאים לי. לבסוף נבחר זוג אחד בגודל המתאים, על עקב גבוה. "זה בשבילי? נעליים עם עקב של גברת? לא רוצה בכלל נעליים", פרצתי בכי. האנשים הטובים נבוכו, ליטפו את ראשי והבטיחו לקנות לי זוג מתאים מיד עם פתיחת החנויות.

אמא פנתה אלי בתמיהה: "צלינקה, שם לא בכית במצבים הכי קשים, ועכשיו את בוכה בגלל נעליים?"

"כן, אמא, עכשיו אני רוצה להיות כמו כולם, ילדה בת 13 כמו כל הילדים בגילי. אני לא רוצה שיצביעו עלי באצבע ויקראו לי משוגעת".

למחרת בבוקר קבלתי נעליים מיוחדות עם שרוכים.

באותו לילה השכיבו אותנו באולם גדול, על מזרנים מכוסים בסדינים לבנים מנייר, כיסו אותנו בשמיכות לבנות – אף הן מנייר – הכול לבן ונקי.

קשה היה לי להירדם בתוך הניקיון הזה. כל הלילה הרחתי את השמיכה ואת הסדין. איזה ריח! לניקיון יש ריח מיוחד!

מקור: צילה ליברמן, *צלינקה. ילדה ששרדה את אושוויץ*, יד ושם, ירושלים 2002, עמ' 128-121.